

N:o 46.

Ank. till Riksd. kansli den 27 mars 1903, kl. 3 e. m.

Utlåtande, i anledning af väckt motion angående ändrade bestämmelser om sammanträffande af brott m. m.

Lagutskottet har till behandling förehaft en inom Andra Kamraren väckt och till utskottet hänvisad motion, n:o 118, i hvilken herr *K. A. Staaff* anför följande:

»Den svenska allmänna strafflagen med datum af 1864 är i väsentliga afseenden föråldrad. De senaste årtiondena hafva varit rika på nya uppslag inom straffrättsvetenskapen, och bland dessa uppslag finnas åtskilliga, som segrande genomgått meningsbrytningarnes skärseld och nu kunna betecknas såsom vunna resultat, färdiga att införlifvas med samhällenas lagstiftningar. Inom ej alltför aflägsen framtid torde också tidpunkten vara inne att underkasta den svenska strafflagen i dess helhet en genomgripande revision. Med en sådan uppfattning kan dock ej vara oförenligt att redan nu utbryta en eller annan del af strafflagen, hvilken är mera fristående, och underkasta den en väl behöflig omarbetning.

En sådan fristående del synas mig de i strafflagens fjärde kapitel innehållna reglerna om sammanträffande af brott och om förening eller förändring af straff utgöra. Dessa regler stå ej i det samband med strafflagen i öfrigt, att lagens system behöfver rubbas genom en revision af dem. Att åter själfva dessa regler äro i behof af en ganska ingående omgestaltning lär knappast från sakkunnigt håll möta invändning. Jag skall här söka angifva de hufvudsakliga bristerna i den närvarande ordningen och antyda de önskemål i fråga om en omarbetning, som torde böra uppställas.

För behandlingen af de fall, då flera brott sammanträffa, d. v. s. då en person skall dömas för flera brott, gifver vår strafflags fjärde kapitel tre hufvudregler. Den första återfinnes i 1 § och stadgar, att om *en* handling innefattar flera brott och straffet å ettdera är svårare än å annat, skall det svårare straffet ådömas; är hvardera brottet belagdt med samma straff, varde det straff ådömdt. I båda dessa fall skall brott, för hvilket särskildt straff ej ådömes, betraktas såsom försvårande omständighet. Den andra hufvudregeln (2 §) bestämmer, att om någon föröfvat *flera* brottsliga handlingar och de ej till hvarandra stå i det sammanhang, att de innefatta fortsättning af en och samma förbrytelse, utan hvar för sig äro att hänföra till särskilda brott, skall, ändå att brotten af samma slag äro, domstolen utsätta de särskilda straff, som bort följa å hvarje brott, och därefter, i händelse någon förändring af straffen efter hvad i 4, 5, 6 eller 7 §§ sägs skall äga rum, därom meddela erforderliga bestämmelser. De 4, 5, 6 och 7 §§ innehålla: att dom å dödsstraff skall anses inbegripa jämväl böter eller frihetsstraff, hvartill den dömde kan hafva gjort sig skyldig; att med straffarbete på lifstid ej heller må förenas annat frihetsstraff eller böter; att, om någon för särskilda brott är förfallen till straffarbete på viss tid, vid förening af straffen tiden för det längsta eller, om tiden för straffen är lika lång, den tiden ej må öfverskridas med mera än två år; att detsamma skall gälla, om någon för särskilda brott har förskyllt fängelse; att om den, som gjort sig skyldig till straffarbete på viss tid, tillika begått brott, som är belagdt med fängelse, fängelsestraffet skall öfvergå till straffarbete, därvid mot två månaders fängelse svarar en månads straffarbete och så vidare; att, om vid sådan öfvergång af straff brutet månads-tal eller brutet dagatal uppkommer, viss angifven utjämning skall ske; att det sålunda till straffarbete öfvergångna fängelsestraffet skall förenas med det öfriga straffarbetet efter förut stadgad grund; samt att, om någon, som gjort sig skyldig till fängelse eller straffarbete på viss tid, tillika är förfallen till böter, det emot böterna enligt 2 kap. 11 § svarande fängelsestraff under iakttagande af nyss återgifna bestämmelser skall förenas med det öfriga straffet. Den tredje hufvudregeln (3 §) slutligen bestämmer, att, om flera brottsliga handlingar utgöra fortsättning af ett och samma brott, sådant vid straffets bestämmande skall anses såsom försvårande omständighet.

Den bör här ej förbigås, att vår lag själf gör ett undantag af ofantligt stor praktisk betydelse från sina egna regler om brottskonkurrens, då den i 20 kap. 9 § bestämmer, att å särskilda tider och ställen föröfvad stöld skall anses såsom fortsatt förbrytelse.

Mot det system, som sålunda till sina hufvuddrag skildrats, kunna viktiga anmärkningar göras. Den praktiskt minst betydelsefulla är väl den, som dock med något principiellt berättigande kan riktas mot den första hufvudregeln. Den består däri, att, om vid bedömande af en handling, som innefattar flera brott, det svåraste straffet skall ådömas och de öfriga brotten betraktas såsom försvårande omständigheter, det ju kunde inträffa, att latituden för det svåraste brottet icke medgäfvde den straffhöjning, som borde äga rum med hänsyn till de andra brotten. Ty denna latitud kan svårligen hafva bestämts med uppmärksammande af alla de möjligheter, som förefinnas, att jämväl andra helt olikartade brott finnas begångna genom en och samma handling. Vida svårare är dock den anmärkning, hvartill de andra och tredje hufvudreglerna gifva anledning. För det första har strafflagen ej definierat, hvad som menas med fortsatt brott, ty uttrycket, att flere brottsliga handlingar utgöra fortsättning af ett och samma brott, är tydligen ej någon definition utan endast en omskrifning. Det har då varit åt doktrinen öfverlämnadt att fylla denna lucka. Men erfarenheten visar nogsam, att den ej lyckats därmed. Och det torde i själfva verket ej vara möjligt att under en begreppsmässigt giltig formel inbegripa de olika former, hvarunder det fortsatta brottet kan förekomma. Med andra ord, skillnaden mellan de fall, då sammanläggning af straff enligt 2 §, och de fall, då endast ett straff enligt 3 § skall ådömas, är och förblir ytterst sväfvande — ett påstående, som bekräftas af domstolarnes ej sällan mycket skiftande domslut i hithörande fall.

För det andra — och här kommer jag till den praktiskt väsentligaste punkten — i de händelser, då man trott sig finna en fast gränslinje emellan den andra paragrafens tillämplighet och den tredjes, visar sig mycket ofta en obehörig skillnad i bedömandet af brottsliga gärningar, hvilka till sin natur ingalunda torde föranleda en dylik skillnad. — Så t. ex. har man ansett, att i de fall, då flera brottsliga handlingar äro riktade mot särskilda personer, 2 § gifvetvis skall tillämpas. Härutaf följer, att om i ett slagsmål två eller flere förena sig mot en, då skola straffen för de slag, denne till äfventyrs kan gifva sina motståndare, ovillkorligen sammanläggas, under det att det naturligaste utan tvifvel vore, att hvad han låtit komma sig till last finge betraktas och bedömas såsom ett helt och beläggas med ett totalitetsstraff. Hvar och en af de andra, de må hafva tilldelat honom huru många slag som helst, skola däremot beläggas med *ett* straff, ty annat än fortsatta förbrytelser kunna deras handlingar såsom riktade mot ett och samma föremål ej blifva.

Ett särskildt praktiskt skäl att förändra vår lags bestämmelser om brottskonkurrensens behandling finnes också däruti, att dessa bestämmelser, att döma efter mångfalden af anmärkningar för fel i ämbetet på grund af oriktig sammanläggning af straff, synas vara i praktiken mycket svårtillämpliga.

Det sätt, hvarpå den nyare straffrättsvetenskapen vill hafva det nu ifrågavarande ämnet ordnad, är ett helt annat. Den vill utplåna den konstlade skillnaden antingen emellan samtliga de fall, som vår lag behandlar under de ofvan återgifna hufvudreglerna, eller åtminstone mellan det, då flera brottsliga handlingar föreligga utan att anses som fortsättning af ett och samma brott, och det, då de så skola anses. Den vill i alla händelser med ett totalitetsstraff belägga äfven den i olika yttringar manifesterade brottsligheten. Och detta totalitetsstraff åter vill den finna inom en latitud, vidgad utöfver de särskilda förbrytelseernas latituder efter vissa i lagen bestämda grunder. Sålunda menar man — och helt visst med rätta — uppnås en mycket större möjlighet att med erforderlig smidighet sätta straffet efter hvad brottslingen verkligen förskyllt. Den brottsliga viljan är ju alltid en. Det är denna som skall tuktas, och detta sker rättvisare och naturligare genom att sammanföra dess yttringar under ett gemensamt bedömande än genom att först belägga den ena yttringen med ett straffbelopp, så den andra med ett annat och därefter addera.

Frågar man nu: leda sådana regler i praktiken till en lindrigare eller en strängare straffutmätning, måste svaret därpå blifva, att straffet kan blifva lindrigare, men att det också kan blifva strängare än efter vår lags regler. Med andra ord: det är icke vare sig en större *mildhet* eller en större *stränghet*, som är ändamålet med och resultatet af en ändring i nu ifrågasatt riktning, utan det är en större rättvisa för hvarje särskildt fall.

På sätt ofvan antydts, hafva de modernare strafflagarne i allmänhet tillägnat sig den från vår lag afvikande uppfattning i afseende på bedömandet af brottskonkurrens, för hvilken ofvan redogjorts. Utförandet kan dock visserligen vara rätt olika. Så har den tyska strafflagen en med vår lag liknande regel i fråga om bedömandet af det fall, då *en* handling innefattar två eller flera förbrytelser, men sammanslår de båda andra fallen under en gemensam regel. Därmed synes den italienska strafflagen närmast öfverensstämma. Den norska åter sammanslår alla tre fallen. Reglerna för den strafförhöjning, som kan inträda vid bestämmande af ett totalitetsstraff, äro äfvenså rätt växlande. Den italienska lagen har en mångfald särskilda bestämmelser för olika fall, den tyska

föreskrifver, att totalitetsstraffets belopp ej får uppgå till de förskyllda separatstraffens summa och ej öfverstiga visst mått af frihetsstraff. Den norska åter låter totalitetsstraffet bestämmas efter en latitud, hvars minimum ej får understiga det strängaste minimum, som för något af brotten är bestämdt och ej öfverstiga det strängaste straff, som för något af dem finnes bestämdt, med mera än hälften.

Att här ingå på ett försök till bedömande af hvilken utväg som bör väljas vid en eventuell omarbetning af den svenska strafflagens hithörande bestämmelser kan ej ifrågakomma. Detta bör fastmera blifva föremål för en omsorgsfull utredning, hvilken naturligtvis jämväl bör sträcka sig till frågan om hvilka lagrum som stå i sådant ovillkorligt sammanhang med de här behandlade hufvudreglerna för brottskonkurrensen, att de jämväl böra göras till föremål för revision. Bland dessa äro naturligtvis i första rummet att märka de jämväl i fjärde kapitlet strafflagen intagna bestämmelserna om huru fall af konkurrens böra bedömas, när brotten ej från början varit föremål för en gemensam lagföring.

På grund af hvad jag sålunda anfört, får jag härmed hemställa, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t efter nödig utredning för Riksdagen framlägga förslag till ändrade bestämmelser i den allmänna strafflagen i fråga om sammanträffande af brott och hvad därmed äger omedelbart sammanhang.»

Såsom motionären omförmält, afvika den svenska strafflagens bestämmelser om sammanträffande af brott och hvad därmed äger samband i flera hänseenden från de regler, som vunnit erkännande af den nutida straffrättsvetenskapen och blifvit upptagna i flertalet bland de nyare strafflagarna.

Motionären har bland annat erinrat om de tyska och norska bestämmelserna i ämnet.

Strafflagen för det tyska riket den 15 maj 1871 föreskrifver i 73 §, att om en handling innefattar öfverträdelse af flera straffbestämmelser, tillämpas blott den bestämmelse, enligt hvilken det strängaste straffet kan ådömas, och, om straffarterna äro olika, den bestämmelse, enligt hvilken den strängaste straffarten kan ådömas. I 74 § stadgas vidare, att om någon genom flera själfständiga handlingar begått flera brott eller samma brott flera gånger och därigenom gjort sig förfallen

till flera frihetsstraff på viss tid, han skall dömas till ett gemensamt straff, som består i förhöjning af det strängaste bland de straff, hvartill han är förfallen. Det gemensamma straffet får icke uppgå till summan af de särskilda straffen eller öfverstiga vissa närmare bestämda straffmått. Beträffande penningstraff föreskrifves i 78 §, att, om någon genom flera straffbara handlingar gjort sig förfallen till sådana straff, enbart eller tillsammans med frihetsstraff, de särskilda penningstraffen skola sammanläggas, utan att något afdrag sker från den summa, som sålunda uppstår.

Enligt 62 § i den norska allmänna borgerliga strafflagen den 22 maj 1902 skall, om någon i en eller flera handlingar föröfvat flera brott, som skola medföra frihetsstraff, ett gemensamt straff ådömas, hvilket skall vara strängare än det högsta minimistraffet för något af de särskilda brotten, men icke får med mera än hälften öfverstiga det högsta straff, som är i lagen bestämdt för något bland dem. 63 § innehåller, att om någon i en eller flera handlingar föröfvat flera brott, hvilka skola medföra bötesstraff, ett gemensamt bötesstraff ådömes, som skall vara strängare än det, något särskildt af brotten skulle hafva medfört. Om några af brotten skulle hafva medfört frihetsstraff och andra böter, kan rätten, i stället för att ådöma böter, betrakta de brott, för hvilka sådant straff är stadgadt, såsom försvärande omständigheter.

I likhet med motionären finner utskottet tydligt, att dessa bestämmelser, bland hvilka särskildt de norska utmärka sig för sin enkelhet, hafva afgjorda företräden framför de svenska stadgandena i ämnet. De anmärkningar, motionären framställt mot sistnämnda stadganden, äro af erfarenheten många gånger bekräftade samt äga i utskottets tanke full giltighet, och äfven utskottet anser därför en revision af desamma böra företagas i det syfte motionen utvisar.

Under åberopande af de skäl, som i motionen blifvit anförda, får utskottet alltså hemställa,

att Riksdagen, i anledning af förevarande motion, måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t efter verkställd undersökning, på hvad sätt allmänna strafflagens stadganden om sammanträffande af brott och hvad därmed äger omedelbart samband lämpligen böra ändras i syfte att vinna större enkelhet och ökad tillfälle att afpassa straffet efter brottsligheten i det särskilda fallet, täcktes låta utarbета och

förelägga Riksdagen förslag till de lagbestämmelser, hvartill förhållandena kunna föranleda.

Stockholm den 27 mars 1903.

På lagutskottets vägnar:

T. ZETTERSTRAND.

Herrar *Almgren*, greve *Lewenhaupt*, *F. Andersson* och *A. Olsson* hafva begärt få antecknadt, att de icke deltagit i detta ärendes handläggning inom utskottet.